

ISSN 1648-4541

2002-2003 Nr. 2

М И Ш

..

Z

viešasi
ADMINISTRAVIMAS

lie Administration

VALSTYBES INSITIUCIJV RAIDOS TOBULINIMAS - SVARBI PRIELAIDA PLETOTI TARPTAUTESF| VERSL\

PUBLIC INSTITUTIONS' EVOLUTION DEVELOPMENT - IMPORTANT PRECONDITION FOR INTERNATIONAL BUSINESS DEVELOPMENT

Irina NOVIKOVA, prof., habil. dr.

Baltarusijos ekonomikos universitetas, Minskas

Ekspertq vertinimu, jvykij vystymosi artimiausiais desimtmeiais nulems j globalizacija vedanrys integraciniai Drocesai. Globalizacija - tai vienas is svarbiausij XXI amziaus issukij, kuris sajygoja ir stiprina visus XXI amziuje egzistuojancius pasaulinius priestaravimus ir iskelia naujus reikalavimus siuolaikinio valstybes vaidmens ir ekonomineje - stemoje vykdomo valstybinio valdymo analizei. Nedalyvau-
-iancios tame procese salys liks naujos postindustrines civilizacijos pakrastyje.

Taigi globalizacija - tai pirmas ir svarbiausias XXI amziaus issukis. Globalizacija lemia siuolaikinj pasaulio veida^ ir sukelia platj kokybiniq pokycij spektr^ . Tie pokyciai liecia oraktiskai visus nacionaliniq valstybij veiklos ir j u pasauliniq ekonominiq rysij aspektus, nauja pasaulines tvarkos organizavim^ .

Prie pagrindiniq procesij, kurie dominuos naujame rukstantmeryje, reikia taip pat priskirti regioniq integracij^ , vykstantia visose visuomenes gyvybines veiklos srityse. Integracij^ reikia traktuoti kaip pasiruosima globalinei konkurencijai. Siuo metu yra kuriamos regionines ekonomines, karines politines ir kitokios sajungos. Vyksta visq veiklos aspektij pasauliniq valdymo ir reguliavimo centriq formavimas (TVF /Tarptautinis valiutos fondas/, PPO /Pasauline prekybos organizacija/, JTO /Jungtiniq tautij organizacija/, Pasaulio bankas). Labai isaugo transnacionaliniq korporacijij ekonomine galia. Sij pasaulines ekonomines sistemos subjektij finansines galimybės neretai virsija ne tik atskirij saliq, bet ir visq regionij visuminj potencial^ . Pavyzdziai, transnacionalines korporacijos „General Motors“ 1997 m. bendra realizavimo apimtis sudare 164 milijardus JAV dolerij, kai Norvegijos bendrasis nacionalinis produktas buvo 153 milijardai, Graikijos - 123 milijardai, Baltarusijos - 22,6 milijardo JAVdolerij. Trijij transnacionaliniq korporacijtj - „General Motors“, „Ford Motors“ ir „Mitsui & Co“ - visumine realizavimo apimtis 1977 metais virsijo netgi Rusijos BNP 447 milijardus doleriu). Siandien privatus kapitalas turi daugiau istekliq nei tokios salies kaip JAV centrinis bankas.

Dideja atotrakis tarp salij gyvenimo lygio, mokslo ir technikos vystymosi tempij, kapitalo koncentracijos. Dideja priestaravimai tarp jvairij pasaulio regionij. Astreja kova del realizavimo rinktj tarp pramoniniu poziuriu issivysciusiq saliq ir tarp transnacionaliniq korporacijij. {vedami „jejimo“

j pasaulin^ rinka^ apribojimais besivystancioms salims pasitelkus jvairius susitarimus (pavyzdziai, TRIPS). Siuo metu vyksta pasaulines istekliq rinkos perdalijimas ir vistj pirma energetiniq istekliq, kuriq didzioji dalis yra sutelkta besivystanciose salyse, o vartojimas - pramoniniu poziuriu issivysciusiose salyse. JTO ekspertq vertinimu, energijos istekliq vartojimas XXI amziuje isaugs. Ukines veiklos intensyvavimo rezultatas - sistemos „visuomene - gamta“ krizes astrejimas. Siandien gamtos antropogeniniq pazeidimij greitis yra didesnis uz jos atsistatymo greitj.

Nepaisant tariamo sij pro Бетт jvairumo, jos is esmes yra grandys, priklausancios vienai grandinei - pasaulio vystymosi ir jo pagrindiniq tendencijij, kurias visas lemia nauja XXI amziaus megasrove - globalizacija.

Si megasrove artimiausioje perspektyvoje atsispindes ne tik nacionaliniq ir regioniniq vyriausybij priimamuose politiniuose sprendimuose, taciau ir naujij doktrintj, teorijij ir J4 paradigmij formavime.

Pasaulineje ekonomikoje vykstantys pokyciai ypac astriai pasireiske salyse, kuriq ekonomika yra pereinamojo laikotarpio. Toms salims, siekiancioms sukurti юк u valstybes ir ekonomikos struktura^ kuri leistij efektyviai prisijungti prie pasaulines bendrijos, teks isspresti ekonominiq, politiniq ir socialiniq santykiq sistemos pertvarkymo uzdavinj. Tas pertvarkymas numato visij pirma valstybes institucijtj ir valsrybinio valdymo reformavim^ . Be sito uzsienio kapitalo plaukimas j ekonomika^ ekonominis augimas yra negalimi.

Pereinamojo laikotarpio paradoksas yra ne valstybes vaidmens sumazinimas, taciau tai, kad valstybes jsikisimo j ekonomika^ sumazinimas numato valstybinio valdymo ir visu procesij reguliavimo „svorio centriq“ perkekrri.

Siuolaikine efekryvi vakarietisko tipo ekonomika pagal savo charakterj nera grynai rinkos ekonomika. Jinai yra rinkos tipo ekonomika, kurioje svarbij vaidmenj vaidina valstybe ir valstybinis sektorius. Ji reikalauja stiprios vyriausybes su visuomenei atsiskaitanciomis institucijomis ir proceduromis bei reguliavimo портт системос, uztikrinancios ekonominio efektyvumo ir socialinio teisingumo balans^ .

Tarybineje sistemoje valstybe nuo pacios pradzios formavosi kaip administravimo ir komandavimo valstybe. Ji turejo vykdyti tris svarbiausias funkcijas: ukine^ organizavimo, polking auklejamaja^ ir socialistines tevynes gynimo,

SOOALINE EKONOMNE RATOA IR TARPTAUHNS BENDRADARBIAVIMAS: ADMNISTRATIVMO TEORIJS PLETOJIMAS IR TAIKYMAS

SoOALECONOMCDBmOPMBWANmNmnnONALCOOmMnON:DEVBJOPNem

remdamasi valstybine nuosavybe kaip pagrindine nuosavybes forma. Tokiai valstybei ir buvo atitinkamai kuriama valstybinio valdymo struktura su pakankamai griežta administraciniuj taisykliuj ir procedunj sistema. Visas valdymas buvo sutelktas centre, tai leido socialiniam visuomenes gyvenimui suteikti mobilizacij charakterj ir jį nuolat kontroliuoti. Tokiu budj valstybinio valdymo paradigma isplauke is kuriamos visuomenes socialines ekonomines esmes.

JAV ir Vakarj Europoje valstybes, jos institucijj ir valstybinio valdymo paradigmos formavimas savo sakinimis siekia Monteskje, N. Makiavelio, B. Spinozos, F. Akvinskio, D. Loko filosofij^. Valdžios centralizavimas ir nacionaliniuj valstybiuj atsiradimas viduramziais Vakanj Europoje daugiausia sprende ekonomikos keliamus uždavinius, sudarydamas palankias sąjygas nacionalines rinkos bei rinkos ekonomikos formavimui valstybiskai jformintuose remuose ir leisdamas teises ribose suderinti nesutaikomus prietaravimus.

Siandien globalizacija keicia klasikinius poziurius j valstybes vaidmenj bei vieta^ ir valstybinj valdyma siuolaikiniame pasaulio vystymesi. Siuolaikines valstybes pasaulimas — tai savo tautij vedimas j nauja^ civilizacij^, kuri vis labiau globalizuojasi. Tas vedimas turi buti be sugriovimij ir praradimu, sukretimij ir негативу. Taciau, turedama bendra^ tiksli^, kiekviena valstybe pati savaip iesko tos integracijos kelij, atsizvelgdama j konkrečias tokitx transformacijj atlikimo sąjygas, tai ir numato valstybes vaidmens ir valstybinio valdymo sistemos pakeitimj. Ir tas procesas ne visuomet yra neskausmingas ir vienareiksmis.

Devintojo desimtmecio pradžioje daugelyje salij buvo propaguojamas ir praktikuojamas smarkus valstybes vaidmens sumazinimas. Tai sudare sąjygas valstybes atlaisvintu nisu uždarymui kriminaliniais elementais bei korupcija ir jegos struktura ir kku valstybes orgamj suaugimui su jvairiomis grupuotemis. Jvyko didelis gyvenimo lygio kritimas. Del to yra svarbu ieskoti ir pagrjsti naujus poziurius j valstybes vaidmenj ir valstybinj valdyma globalizacijos kontekste.

Vakarietiskam valstybinio valdymo pavyzdžiui yra budingas administravimas. Jo sandaros esme yra ta, kad visuomeninis administravimas neturi padaryti nuostolij ekonominiam ir socialiniam vystymuisi, kurio pagrindas - privati nuosavybe ir verslas. „Amerikiečiai sako, kad geriausia vyriausybe yra ta, kuri maziausiai valdo“. Amerikieciuj valstybinio administravimo teoretikas D. Varvik konstatavo, kad vyriausybes biurokratijos pasaulimas - tai politinio ir ekonominio stabilumo uztikrinimas, kad butij apsaugotos gigantisku korporacijtj investicijos; visuomenes interesj apgynimas nuo korporacijj; kelio uzkirtimas politiniam chaosui, atliekant tarpininko tarp korporacijj ir profsajungij vaidmenj, korporacijj ekonomines veiklos stimuliavimas.

Koks valstybinio valdymo modelis turi buti valstybese, kurios atsirado posttarybineje erdveje, kur visuomene ir ekonomika turi dar daug bruoziuj, charakteringij administravimo komandavimo sistemai?

Esant susiklosčiusiems pradinems sąjygomis ir ribojantiems faktoriams mechaniskas uzsienio patirties peremimas sulauzo egzistuojanci^ nacionalines ekonomikos struktura ir visuomenine^ santarv^, veda j konfliktus ir nestabilum^. Taciau ir tempti j XXI amzjij neefektyvios ekonomikos ir inertiskos visuomenes nasta yra netikslinga ir pavojinga. Ekonomika turi buti atvira, imli inovacijoms. Sios dilemos sprendimas gali buti surastas pateisinamo valstybinio dalyvavimo ekonominiame ir socialiniame visuomenes gyvenime budais, kuriant nuoseklius ir sistemingus pertvarkymus, modernizuojant valstybinio valdymo sistema^ kad perejimas is komandavimo valstybes j visuomeninj administravima^ butij laipsniškas ir nuoseklus.

Valstybinio valdymo transformaciniuj procesij modeliavimas - tai sudetingas ir priestaringas procesas. Butina atsakyti j klausimus, kokie tos transformacijos pradiniai principal ir terminal, instrumental ir mechanizmai, koks to modernizavimo subjektyvij ir objektyvij faktoriuj santykis, kokia dalimi ir kokiomis kryptimis gali buti panaudotas vakarietiskas valstybinio valdymo patyrimas. Problema yra ne ta, kad reikia paprasto valdžios perpaskirstymo tarp valstybes, rinkos ir visuomenes, o ta, kad reikia transformuoti pacias institucijas del visuomeniniuj vertybiuj, prioritettj ir pacios visuomene^ sutelkiančios idejos pasikeitimo.

Valstybinio valdymo XXI amžiaus pradžios naujo modelio paradigma, musij nuomone, gali buti is anksto nulemta keletu atributinij pozymij. Visij pirma visas valstybinio valdymo strukturas butina traktuoti ne kaip elementus, kurie stovi „virs visuomenes“, taciau kaip elementus, kurie teikia paslaugas, susijusias su normaliu, stabiliu visuomenes funkcionavimu, atsizvelgiant j jos reformavimo butinybe^ („ne zmogus tarnauja valstybei, o valstybe zmogui“). Valstybinis valdymas - tai tarn tikrij paslaugij, kurias valstybes valdymo organai teikia visuomenei, sfera. O tai savo ruoztu sukelia butinyb^ finansuoti is biudžeto valstybinio valdymo funkcijas, veliau atsirandant jį galimo privatizavimo galimybei.

Taip pat reikia tureti omenyje tai, kad j valstybinio valdymo sistem^ yra butina pa/aipsniui jtraukti nevyriausybes ir kvazivyriausybes organizacijas. Siandien primygtinai reikalingas sios saveikos mechanizmo sukurimas. Butina sukurti nauj^ regionij savivaldos Honcepsij^ ir jį organij saveikos su „vertikale“ modelj. Visa tai leis aktyvuoti kurybines nacijos jegas, efektyviai kontroliuoti valstybin^ biurokratij^ ir kovoti prieš korupcija^

XX amžiaus patirtis parode, kad XXI amžiaus,pradžioje vystant ekonomika ir visuomene^ negalima apseiti be socialinio potencialo panaudojimo. O tai reikalauja sustiprinti socialinj komponenta valstybiniame valdyme, tai numato valstybes funkcijj sutelkima^ j humaniskus visuomenes funkcionavimo aspektus. Valstybe turi apginti visuomen^ nuo prievartos ir teroro bangos, suteikti pagalba tiems, kuriems jos reikia, buti socialinio stabilumo garantas. Tai leis panaudoti nacijos socialinj potencial^.

Yra butinas ekonomikos sferos valstybinio valdymo „svorio centro“ perkeltas j ekonominiuj rysiuj su uzsienu sektoritj

*/. Novikova. Valstybes institucijų raidos tobulinimas - svarbi prielaida pletoti tarptautinį verslą
Public Institutions' Evolution Development - Important Precondition for International Business Development*

ir, visų pirma, lobistine veikla, susijusi su tevinii jmonii interest} gynimu uzsienio rinkoje. Tai - taip pat svarbiausias valstybinio valdymo atributinis pozymis globalizacijos salygomis. Valstybe turi sutelkti demesj ne jsmulkmeniska^ jmoniii globojim^, o j pramonines politikos vykdyma aukstujii technologijii sakose ir jas aprupinanciose sferose (moksle, issilavinime). Ekonomikos sferoje butina vadovautis taisykle „Taisykle yra laisve, o reguliavimas - jos isimtis“. Del to nereikia uzmirsti, kad ekonomines politikos jgyvendinimas yra neįmanomas be svarbiausio ekonomikos resurso — zmogaus vystymosi.

*Irina NOVIKOVA, Prof. Habil. Dr.
Belarussian University of Economics, Minsk*

Globalization is a one of the main challenges of the XXI century, which causes and reinforces all contradictions and sets new requirements to the role of state and public administration functions in an economic system.

To ignore this process means to remain on the side road of the postindustrial civilization highway.

Today Globalization shapes and in the near future will shape the modern world causing qualitative changes of both positive and negative character.

Actually these changes concern all the aspects of national states' activity as well as international relations demanding both changing of the established world order and modification of state institutes.

Nowadays Globalization is markedly influencing the megatrend of the world development.

In the coming prospects this megatrend is sure to affect not only a political decision-making, but also the emergency of new doctrines, theories and outcomes paradigms that would be resorted to as theoretical basis for the development strategy of regions and nations.

These changes in the world economy have a special effect on the countries with transition economies. They have to restructure economic, political and social relations to create a model of a state and economy integrated into the world community. Most of such restructuring means reformation of the national public administration system.

The paradox of a transition period consists not in the reduction of the role of a state in the society but in changing the usual subjects and means of state regulation.

As for the industrial developed countries (IDC) we should remember that the modern effective economy of western type is not a pure market economy. It is a market economy with a very important role of a state and the state sector. It demands a powerful government, society accountable institutions and procedures as well as a system of regulation to guarantee the balance between economic efficiency and social equity.

The soviet administrative-command state had a state ownership as its basis. Such a state was to execute three main

Svarbus naujos paradigmos atributinis pozymis - tai atsizvelgimas [ekologinj faktoriii. Neisnaginejus ekologiniii proble- tu, negalima sukurti naujo valstybinio valdymo modelio.

Valstybes, jos institucijų vaidmens pakeitimas, valstybinio valdymo sistemos, kurios pagrind^ sudarys nurodyti atributiniai pozymiai, sukurimas leis ne tik pritraukti uzsienio kapital^, padeti pagrindus ekonominiam augimui ir uztikrinti jį bei makroekonomin^ dinamik^ ir humaniska visuomenes vystymasi XXI amziuje, taciau ir sukurs salygas kiekvieno zmogaus potencialui pasireiksti, jo asmenybei islaisvinti ir suklesteti.

functions: economic, educational and defense. To answer these requirements a state management structure was created with quite a fixed system of administrative rules and procedures.

State management was centralized that allowed to control economic and social society life. This kind of state management is the result of socio-economic essence of the created society.

Nowadays Globalization is changing the classical approach to the role and place of state and public administration. A modern state is to enroll its citizens into the globalizing civilization without any destructions and losses. But having a common aim to make such transformations every state is looking for its particular ways of integration taking into account its realities. Such an approach changes the traditional role of a state and system of public administration.

Paradigm of a new public administration model could be defined by some attributes basing on Globalization of the world economy.

First of all it is necessary to view all public administration structures as functioning elements of the society and not as "above standing parts". Such structures are to provide sustainable development of the society ("state is for a person but is not a person for a state").

Public administration is a kind of service of state bodies to a society. The mentioned service has a pure and could be an object of privatization.

It is necessary to include non-governmental and quasi-government organizations into a public administration system. The issues of responsibilities decentralizing, combining professional and resources responsibilities for every public administration level are very important. It enhances creative capacities of a nation and helps to struggle against corruption.

Public administration of economy should concentrate on bbbing the interests of national enterprises on the world market.

Public administration system based on these attributes will reform our socio-economic environment, make our economy more attractive for home and foreign investors, create the basis for macroeconomics growth and for humanitarian development of the society in the XXI century.

SOCIALINE EKONOMINE RATOJA IR TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS: ADMINISTRAVIMO TEORIJA PLETOJIMAS IR TAIKYMAS

SOCIAL ECONOMIC DEVELOPMENT AND INTERNATIONAL COOPERATION: DEVELOPMENT AND APPLICATION OF ADMINISTRATION THEORY

References

1. Altvater E., Mahnokopf B. *Limits of Globalization: Politics, Economy and Ecology in the World Society* — Muenster: Verlag Westfalisches Dampfboot, 1996.
2. Arnold J. *Managing Careers into 21st Century* — London: Sage Publications, 1997.
3. Business Guide to the World Trading System - Geneva: JTC/CS, 1999.
4. Currie W. *The Global Information Society* — Chichester: John Wiley, 2000.
5. Gerber J. *International Economics* — Amsterdam: Addison Wesley, 1999.
6. Judson A. *Making Strategy Hopen: Transforming Plans into Reality* - Oxford: Blackwell Publishers, 1996.
7. Political Research in the Eastern Europe/ Ed. H.D. Klingemann - Bonn: Infozentrum Sozialwissenschaften, 1994.
8. Wilson G.K. *Business and Politics* - Houndmills: Macmillan Publishers, 1990.

VALSTYBES INSTITUCIJŲ RAIDOS TOBULINIMAS - SVARBI PRIELAIDA PLETOJIMŲ TARPTAUTINIŲ VERSIJŲ

Irina NOWKOVA, prof. habil. dr.
Baltarusijos ekonomikos universitetas, Minskas

Summary

Today Globalisation shapes and in the near future will shape the modern world causing qualitative changes of both positive and negative character.

Nowadays Globalisation is changing the classical approach to the role and place of state and public administration. A modern state is to enrol its citizens into the globalising civilisation without any destruction and losses. But having a common aim to make such transformations every state is looking for its particular ways of integration taking into account its realities. Such an approach changes the traditional role of a state and system of public administration.

It is necessary to include non-governmental and quasi-government organisations into a public administration system. The issues of responsibilities for every public administration level are very important. It enhances creative capacities of a nation and help to struggle against corruption.

Public administration of economy should concentrate on lobbying the interests of national enterprises on the world market.

Public administration system based on these attributes will reform our socio-economic environment, make our economy more attractive for home and foreign investors, create the basis for macroeconomics growth and for humanitarian development of the society in the XXI century.

Santrauka

Šiandien globalizacija keičia klasikinius pozitiverius ir valstybes vaidmenį bei vieta ir valstybinį valdymą šiuolaikiniame pasaulyje. Šiuolaikines valstybes pasaulimas - tai savo tautų vedimas į naują civilizaciją, kuri vis labiau globalizuojasi. Vedama turi būti be sugriovimų ir praradimų, sukurti ir neramumų. Turėdama bendrą tikslą, kiekviena valstybė pati savaip ieško tos integracijos kelio, atizvelgdama į konkrečias tokios transformacijos atlikimo sąlygas. Tai ir numato valstybes vaidmens ir valstybinio valdymo sistemos pakeitimą.

Straipsnyje autore iškelia klausimą: koks valstybinio valdymo modelis turi būti valstybėse, kurios atsirado posttarybineje erdveje, kur visuomenė ir ekonomika turi daug bruožių, charakteringų administravimo komandavimo sistemai?

{ valstybinio valdymo sistema yra būtina palaipsniui įtraukti nevyriausybinės ir kvazivyriausybinės organizacijos. Šiandien primygtinai reikalingas šios sąveikos mechanizmo sukūrimas. Būtina sukurti naują regionų savivaldos koncepciją ir jį integruoti su "vertikale" modelį.

Straipsnis recenzuotas